

Андрій КОРДІЯК

Ключові поняття: стандартизація, нормативно-правова база, програмно-цільовий принцип.

В процесі реформування вищої медичної освіти особливого значення набуває стандартизація як нормативний спосіб управління якістю освітніх послуг і важлива складова самоорганізації в системі вищої освіти.

УДК 378:61].002.612

СПОСОБИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

© А. Кордіяк. 2011

Якість освітньої і наукової діяльності вищих навчальних закладів визначають за сукупністю характеристик, що забезпечують формування належного – для задоволення передбачених індивідуальних та суспільних потреб – рівня фахової компетентності випускників.

Події суспільного життя систематично вказують на те, що для здійснення соціально-економічних перетворень у будь-якій країні необхідними є поєднання зусиль органів державної влади, громадських організацій, науково-педагогічних та виробничих закладів. Успішність цих зусиль значною мірою залежить від повноти використання інтелектуального потенціалу фахівців різних галузей, сформованого на засадах вищої освіти [1, 7]. Важко не погодитися з тим, що якість фахової підготовки – поряд з ціннісними орієнтирами – визначають не лише конкурентоспроможність осіб з вищою освітою в суспільстві, а й кожної країни у світовому вимірі [6, 8].

Упродовж кількох десятиріч методологічною основою централізованої системи вищої медичної освіти в Україні були єдині державні навчальні плани, програми і підручники, а також освітньо-кваліфікаційні вимоги [7, 9]. За таких умов, розпочата у 1991 р. реформа вищої медичної освіти була зорієнтована на перехід від підготовки фахівців з окремих лікарських спеціаль-

ностей до підготовки лікарів загальної (сімейної) практики, що потребувало змістових і структурних змін усього навчального процесу з розпрацюванням стандартизованих вимог щодо фахових компетентностей [2]. Саме тому невід'ємними складовими реформування вищої медичної освіти України й стали – за прикладом багатьох країн світу з високим рівнем розвитку – упровадження способів управління якістю підготовки фахівців за поновленими навчальними програмами, а також цілеспрямована міжнародна інтеграційна політика та інноваційна діяльність [10].

Глобальні, регіональні і національні особливості суспільного розвитку у зв'язку зі змінами міжнародного поділу праці, статусу знань, завдань і ролі вищої освіти на шляху від індустріального до інформаційного суспільства зумовлюють необхідність уніфікації контролю за якістю освіти [1]. Прогностичні принципи концептуально-методологічної моделі випереджувального – з врахуванням «...здатності індивіда (фахівця) виконувати завдання діяльності, які можуть виникати в майбутньому...» – стандарту якості вищої освіти, є базовими для формування новітніх освітніх тенденцій [7, 10 – 11]. У нормативно-правових документах зафіксована сукупність найпоширеніших поглядів провідних учених на систему оцінки не лише якості фахової підготовки осіб з вищою освітою, а й якості освітньої і наукової діяльності ВНЗ різного рівня акредитації [8, 9]. Так, згідно Закону України «Про вищу освіту», якість освітньої діяльності – це сукупність характеристик різних галузей вищої освіти, які визначають її здатність задовольняти встановлені і передбачені індивідуальні й суспільні потреби [3]. Відповідну якість освітньої продукції покликана забезпечити, зокрема, сертифікація систем (організаційних структур, процесів та ресурсів) управління якістю освіти, при цьому для її оцінки використовують нормативно-технічні документи, що містять стандарти корисності, викону-

ваності, коректності і точності продукту освітньої діяльності [6]. Запровадження МОЗ України сертифікації та ліцензування лікарської діяльності на предмет підтвердження відповідності критеріям якості Міжнародної організації зі стандартизації ISO-8402-1994 «Управління якістю і забезпечення якості» передбачають, зокрема, визначення кваліфікації як рівня підготовки, здатності фахівців виконувати конкретні завдання та обов'язки в рамках певного виду діяльності згідно Міжнародної Стандартної Класифікації Занять (ISCO-88) [10].

Треба зазначити, що стандартизація освітніх вимог з метою забезпечення їх якості, основними об'єктами якої є структура, зміст, обсяг навчальних програм й рівень підготовки студентів, має істотний вплив на зближення освітніх напрацювань різних країн при розбудові єдиного європейського освітнього простору [12]. Наукові основи процесу стандартизації вищої освіти, вироблення і застосування стандартів освітньої діяльності в більшості країн світу активно обговорюються впродовж останніх 30-ти років [4, 10, 11]. Водночас, міждисциплінарний і міжгалузевий характер стандартизації пояснює відсутність уніфікованого визначення таких понять, як: «стандарт вищої освіти», «освітній стандарт», «стандартизація освіти» [12]. В процесі стандартизації для ефективних і своєчасних управлінських рішень україн необхідно визначити загальні норми і правила, а також опрацювати узгоджені принципи та характеристики усіх видів та результатів освітньої діяльності [7, 9]. Стає очевидним, що розв'язання теоретичних і практичних завдань стандартизації та якості в освіті є неможливим без наукового прогнозування, адже саме прогнозування як «...принциповий механізм забезпечення взаємозв'язку соціального знання та суспільної практики...», є однією із методологічних основ системи стандартів вищої освіти [6, 11].

На створення нормативно-правової бази для впровадження державних стандартів з вищої освіти Укра-

їни було спрямовано, зокрема Постанови Кабінету Міністрів України № 65 «Про ступеневу освіту» та № 1247 «Про державні стандарти вищої освіти», Наказ Міністерства освіти України № 285 про вимоги до державних стандартів, що набули чинності в 1998 р. [10]. Згідно з статтею 11 Закону України «Про вищу освіту», який було прийнято на початку 2002 р., систему стандартів вищої освіти складають державні і галузеві стандарти, а також освітні стандарти вищих навчальних закладів [3]. Галузеві стандарти вищої медичної освіти містять: освітньо-кваліфікаційну характеристику – перелік вимог до фахівця щодо умінь, якими повинні володіти випускники кожного навчального закладу; освітньо-професійну програму з викладенням змісту навчання для набуття фахових умінь; регламентовані вимоги щодо уніфікованого контролю рівня компетентності фахівців й засоби визначення якості вищої освіти [6, 10].

Варто зазначити, що в системі державних стандартів вищої освіти України чітко визначено як нормативну, так і варіативну – на вибір навчального закладу і студента – частини змісту навчальної програми. При цьому передбачено, що лише узгодження освітньо-кваліфікаційних вимог навчальних програм післядипломного рівня освіти та кваліфікаційних категорій за спеціальностями лікарів уможливає формування конкретних практично-орієнтованих критеріїв як ступеня компетентності випускників вищої школи, так і якості подальшої фахової підготовки працівників охорони здоров'я [8]. Програмно-цільовий принцип організації навчання, а також відповідну систему управління якістю підготовки фахівців уже впроваджено для базового рівня медичної освіти. В організації післядипломного навчання відбувається окреслення конкретної мети, а також диференціювання необхідного обсягу фахових умінь у кваліфікаційних характеристиках для кожного ступеня і напрямку підготовки.

Саме тому, зокрема, структура підручників нового типу, окрім актуальності проблеми (теми), мети навчання, блоків навчальної інформації, передбачає систему завдань, алгоритмів з урахуванням змісту, обсягу та рівня навчальних програм, а також матеріали для самоконтролю та самокорекції в процесі навчання [2]. Алгоритми фахової діяльності зорієнтовані на те, аби лікар систематизовано, за стандартними методами обліку й реєстрації, визначив основний стан, що створює причини для звертання пацієнта до медичного закладу. Важливо подати детальний опис як характеру основного стану, так і обставин, що його зумовили, адже правильно заповнений реєстраційний документ є цінним джерелом медико-статистичної інформації та необхідною складовою якісного лікування. Так, наприклад, передбачено повторний вибір основного стану й – відповідно – формулювання діагнозу у тих випадках, коли легкий стан було записано як «основний», а більш тяжкий стан – як «інший, або неуточнений»; кілька станів записано як «основний стан»; симптом діагностованого стану, щодо якого проводилось лікування, помилково записано як «основний стан»; повторне формулювання діагнозу, з точнішою інформацією про характер «основного стану» [4, 5].

Як бачимо, реформа вищої медичної освіти в Україні спрямована на вдосконалення національних стандартів освіти за умов гармонізації з міжнародними освітніми стандартами з урахуванням специфіки конкретних дисциплін, а також сучасних досягнень педагогічної науки з питань технологій навчання та вимірювання його успішності [8, 9]. Розробка методологічних принципів системи державного управління якістю при реформуванні вищої медичної освіти ґрунтується на засадах, визначених «Концепцією розвитку охорони здоров'я населення України», галузевих державних стандартах медичної освіти, а також на міжнародно визнаній моделі фахівця – лікаря загальної практики [10]. Отже, стандартизація освіти, як нор-

мативний спосіб програмно-цільового управління якістю в системі вищої освіти передбачає особливу увагу до узгодження параметрів оцінки якості підготовки фахівців [1, 11]. Питання оптимального співвідношення у державних стандартах

загальних та спеціалізованих норм і вимог, що уможливить дієвий контроль відповідності об'єктів освітньої стандартизації цим вимогам, більшість дослідників визначають як предмет подальших комплексних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Інформаційні технології в системі інноваційної освіти / В. Андрущенко, А.Олійник // Вища освіта України, 2008. – № 3. – С. 5 – 11.
2. Гаріна М. Г. Методологічні підходи до післядипломної підготовки в системі медичної освіти / М. Г. Гаріна, М. С. Каменецький, Л. О. Оборнев // Нові технології у навчальному процесі, теоретичній та клінічній медицині. Додаток до «Одеського медичного журналу». – Одеса: Чорномор'я, 1999. – С. 42 – 44.
3. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 20. – С. 134 (з подальшими змінами і доповненнями).
4. Міжнародна статистична класифікація хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я. Десятий перегляд (МКХ-10). / ВООЗ, Женева, 1998. – Т. 1, ч. 1. – С. 375 – 377, 380 – 383, 466, 613, 616.
5. Міжнародна статистична класифікація хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я. Десятий перегляд (МКХ-10). / ВООЗ, Женева, 1998. – Т. 1, ч. 2. – С. 272, 295.
6. Москаленко В. Ф. Базовий термінологічний глосарій системи вищої медичної освіти України. Науково-довідкове видання / В. Ф. Москаленко, В. М. Пономаренко, А. Б. Зіменковський. – Львів: Ліга-Прес, 2005. – 176 с.
7. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник / З. Н. Курлянд, Р.І.Хмельюк, А. В. Семенова та ін.; За ред. З.Н.Курлянд. – [3-тє вид., перероб. і доповн.]. – К.: Знання, 2007. – 495 с.
8. Педанов Ю. Ф. Алгоритм засвоєння знань і здобуття практичних навичок у системі морфофункціональних наук у вузах I – II рівнів акредитації / Ю. Ф. Педанов, Р. Ф. Макулькін, А. І. Даниленко. – Медична освіта, 2003. - № 1. – С. 18 – 21.
9. Петренко В. Л. Державні стандарти вищої освіти і якість підготовки фахівців / В.Л.Петренко // Концептуальні проблеми модернізації вищої освіти: Матеріали міжнародної наукової конференції. – Донецьк, 1998. – С. 8 – 10.
10. Система управління якістю медичної освіти в Україні: Монографія / І. Є. Булах, О. П. Волосовець, Ю.В.Вороненко та ін. – Дніпропетровськ: Арт-Прес, 2003. – 212 с.
11. Терепищій С. Стандартизація вищої освіти в інформаційному суспільстві / С. Терепищій // Вища освіта України, 2007. – № 3. – С. 38 – 43.
12. Терепищій С. Філософсько-освітній зміст поняття «Стандартизація вищої освіти» / С. Терепищій // Вища освіта України, 2009. – № 3. – С. 98 – 105.

Резюме

• У статті висвітлено загальні принципи реформування вищої медичної освіти в Україні, вказано на доцільність поширення галузевої стандартизації у запровадженні системи державного управління якістю освіти.

• В статті отражені общие принципы реформирования высшего медицинского образования в Украине, указано на целесообразность распространения отраслевой стандартизации при внедрении системы государственного управления качеством образования.

• In the article common principles of higher medical education reforming in Ukraine were elucidated, on expedience to extend branch standardization in the establishment of education quality state management system was indicated.